

úrovni, a to treba i veľmi nevybiravými spôsobmi.

Tyto neduhy nezaničujú ani na základe programového zreknutia se konzumu ako cieľa, ale predovšetkým — a snad práve tým — že úroveň spotreby celých spoločností natolik vzroste, že se konzum stane **samozejmosťou**. Teprve pak budú mať reálny význam úvahy o hierarchii spoločenských cieľov a hodnôt a bude možné vecne diskutovať o tom, zda plody ďalšieho ekonomického rastu majú byť použité na rozvoj kultúry a športu alebo na pomoc chudým zemiam alebo na cestovný ruch alebo na zachovávanie prírodných krás zeme. Pak se stane náležitým problémom, jak usporiadať spoločnosť tak, aby si každý mohl zvolit svoju vlastnú variantu. Teprve v sýte spoločnosti, ve které zanikne každodenní pachťení po běžných potřebách, vzniknou skutečně lidské problémy — vztahů mezi přáteli, manželské vztahy a vztahy rodičů a dětí, problémy spojené s tvůrčí prací všeho druhu; poměry k umění — a také vznikne nebezpečí konzumní, přetechizované společnosti na úkor všestranného rozvoje jednotlivce.

Student, 3. ledna 1968

Gustáv Husák Staršie výročie a nové nádeje

Tohto roku budeme spomínať mnohé udalosti, ktoré v rozpätí 20—50 rokov podstatným spôsobom ovplyvnili život a osudy našich národov, stali sa súčasťou našej národnej a štátnej tradície. Je to príležitosť pre rozmyšľajúcich ľudí hľadať v spleti faktov a činiteľov vývinov niť našich národov, zmysel „českej otázky“ i „slovenskej otázky“, zmysel i podstatu spoločného československého štátu. Nechceme si dejiny zjednodušovať, preto skúmame náš vývin od etapy k etape, ten zložitý zápas národných, triednych a politických síl, skúmame, čím ktorá etapa v svojom súhrne prispela k nášmu rozvoju a čím ho brzdila, ktoré prvky našu spoločnosť poznačili v dobrom i zlom, slovom, chceme sa poučiť z vlastných i cudzích skúseností. I dieťa sa časom učí, že oheň páli a voda chladí, ruža vonia a hnoj zapácha. Nahromadená ľudová a národná skúsenosť takisto rozoznáva pozitívne a negatívne prvky v politickom a verejnom živote. Vie, že sloboda človeka i národa bola po stáročia vyzvaná, vybojovávaná a zase ohrozovaná, že útlak — národný, triedny či mocenský — vyvolával pocity krivdy a nenávisť i vôľu po jeho prekonaní. Český a slovenský národ — a v ich rámci zase vykorisťované triedy — si ťažko vybojovávali svoje miesto na slnku. Koľko ráz sa v našich dejinách volalo po utváraní takých vzťahov medzi ľuďmi, „ktorých základom sú pravda, spravodlivosť a mravnosť“, ako to pred vyše 100 rok-

mi formuloval Marx v Stanovách I. Internacionály. Tento zápas o slobodu osobnú i národnú, za odstránenie útlaku nacionálneho, sociálneho i politického je najcharakteristickejšou črtou našich dejín a tvorí základ našich demokratických a revolučných tradícií. Priviedol naše národy k socialistickej ceste v presvedčení — ako to povedal koncom svojho života Palmiro Togliati — že „socializmus je zriadenie, kde pracujúci majú tú najširšiu slobodu a tí sa fakticky, organizovane zúčastňujú na riadení celého spoločenského života...“

Demokratizmus je imamentnou súčasťou veľkej myšlienky socialistickeho usporiadania spoločnosti, i keď sa v praxi na to často zabúdalo. Známý je Leninov výrok: „Tak ako si nemožno predstaviť, že by víťazný socializmus neuskutočnil úplnú demokraciu, nemôže sa proletariát pripraviť na víťazstvo, ak nevedie všeobecný systematický a revolučný boj za demokraciu.“ I dejiny nášho revolučného hnutia, antifascistického pohybu, Slovenského národného povstania a zápas po oslobodení nám ukazujú, ako v znamení širokého ľudového demokratizmu, konkretizovaného politicky, nacionálne i sociálne, sa prebojovávala progresívna cesta našich národov a iba tak mohla získať masovú podporu ľudových vrstiev. Komunisticke hnutie sa obracalo na „obyčajného občana“, na pracujúceho človeka, na pokrokového človeka. Kritizujúci nedostatky buržoázneho poriadku zapalovalo mysle a srdcia ľudí programom vyššieho stupňa slobody osobnej i národnej, programom sociálnej spravodlivosti. Spoločenská prax v boji za slobodu i po oslobodení utvrdzovala princíp revolučného demokratizmu, na ktorom sa obnovoval náš štát, na ktorom víťazili ľudové masy, na ktorom sa upravovali aj nové vzťahy medzi našimi národmi.

Nezaškodí si to pripomínať. V ďalšom vývine mali sme nesporé úspechy a napredovanie, ale aj vážne nedostatky a deformácie. Bolo by hlúpe byť slepý na pravé či ľavé oko, nevidieť jedno i druhé. Najvážnejšou našou slabinou v priebehu rokov bolo konkrétne uplatňovanie princípu demokracie v širokej škále spoločenskej praxe, ktoré viedlo k deformovanej praxi spoločenských inštitúcií, k ich byrokratizácii, k narušeniu vzťahov medzi vedúcimi a vedenými, medzi vrchnosťou a občanom, s komplikáciami v oblasti politiky, ekonomiky, kultúry i nacionálnych vzťahov. Boli ľudia, ktorí by nedbali vládnúť metódami detskej škôlky; to vodenie za rúčičku, drže sa, detičky, povrazu, lebo zabľudíte, na to sa nepýtaj, to ešte nerozumieš, počkaj až budeš veľký, a ak nebudeš počúvať, potrescem ťa. Hovorí sa, že sme vyspelý štát. Logicky z toho vyplýva, dúfam, že sme aj vyspelí, dozrelí a kultúrne ľudia a občania, vyspelé a kultúrne národy. Z toho treba vyvodit' závery pre celú spoločenskú prax. Dnešný európsky človek chce vedieť, o čo v jeho štáte ide, chce tomu rozumieť, chce do toho hovoriť,

chce spolurozhodovať o svojom osude a životných podmienkach, chce si svoje vedenie voliť a potom podľa činov ho chváliť alebo aj kritizovať či odvolať, slovom, chce ústavné zásady, že „ľud je zdrojom všetkej moci“ premeniť na každodennú konkrétnu prax. Občan chce vidieť v národnej a štátnej reprezentácii svoju občiansku a národnú sebarealizáciu, chce mať garancie, že svoje právo výberu, kontroly i zodpovednosti môže slobodne uplatňovať. Je to problém postupujúcej demokratizácie nášho spoločenského zriadenia, problém uvoľnenia a rozvinutia všetkých tvorivých síl obyvateľstva, jeho fyzického a duševného potenciálu, jeho angažovanosti a aktivity, problém kooperácie miliónov rúk a mozgov, inštitucionálne vyjadrený a garantovaný. Pred pár rokmi Palmiro Togliatti to formuloval tak: je to „problém prekona- nia režimu obmedzovania a potlačania demokratických a osobných slobôd, ktoré nastolil Stalin...“ a roky kultu.

Za uplynulé roky kade-čo sa u nás už napravilo a napráva. Nový rok priniesol ozivenie do takýchto úvah našich ľudí, nové nádeje, že myšlienkové hľadanie a dozrievanie, ktoré najmä v posledných rokoch u nás pozorujeme, sa postupne presadí v konkrétnych výsledkoch i v celej spoločenskej praxi. Že započaté úsilie o demokratickú reformu našej spoločnosti, podporované všetkými progresívnymi ľuďmi, získa na akcelerácii a prejaví sa v riešení nazrelych otázok. Je to proces i zápas. Ako sme presvedčení, nevyhnutný pre modernú socialistickú spoločnosť. Nádeje vzbudzujú rokovania vedúceho orgánu strany a ich ohlas medzi ľuďmi. Spomenúť treba i riadky Alexandra Dubčeka v novoročnej Pravde: „Uplynulé obdobie preveruje minulé hodnoty i našu schopnosť zachovať a rozmnožiť ich pre súčasnosť i budúcnosť. Prežívame historický obrat, prechod k novej kvalite socialistickej spoločnosti, čo poznačilo našu prácu a kladie na ňu nesmierne veľké nároky.“ Zvolenie Alexandra Dubčeka do čela našej strany dáva jeho slovám programatický charakter. A to možno iba vrelo uvítať a podporovať.

Marxizmus vždy vyzdvihoval dejinotvornú úlohu ľudových mäs. Sú obdobia, keď sa energia ľudových mäs v politickej oblasti akosi málo prejavuje, málo cítí a preto aj občas málo rešpektuje. A sú kľúčové obdobia, ako ich aj budeme spomínať tohto roku pri rôznych výročiach, keď široké vrstvy ľudu pohnú dejinami, posunú spoločnosť o krok ďalej, do novej etapy či smerom k novej kvalite. Pochopenie tejto marxistickej poučky, toľko ráz v revolučnom hnutí preverenej, si žiada dnes aktivitu a angažovanosť všetkých, ktorým záleží na progresívnom riešení našich problémov, na modernizácii našej spoločnosti, na do- vršení obrodného procesu socialistickej teórie i praxe: bude tiež meradlom pre veľkosť či priemernosť, odvahu či kolísavosť zodpovedných ľudí. Možno si iba

želať, aby k výročiam, ktoré si tohto roku budeme pripomínať, bolo možné po čase dodať, že nové nádeje neboli iba ilúzie a že rok 1968 posunul našu spoločnosť do novej vývinovej fázy.

Kultúrny život, 12. januára 1968

Václav Slavík Čas živé účasti

V minulých dňoch odevzdala skupina soudružek a soudruhů — M. Švermová, M. Trojanová, J. Václavková, J. Wagsteinová, M. Zápotocká, B. Biehal, J. Horn, O. Papež, J. Pavel, B. Rattinger, P. Reiman, A. Tyll — dopis soudruhu Dubčekovi, ve kterém jsme kromě jiného čtli: „... vytvořit ovzduší důvěry, v němž každý komunista může vyjádřit svůj názor. Bez toho nemůže vzniknout pocit spolunúčasti na řešení a pocit spoludopovědnosti za to, co se ve straně děje.“

Tato slova z dopisu 75 předválečných členů strany vyjadřují jistě zkušenosti početného okruhu starých, osvědčených bojovníků hnutí a mají nepochybně širší platnost. Mám na mysli, že právě jen v takovém ovzduší ve společnosti i státě vzniká a prakticky se může uplatňovat odpovědnost občanů za dílo naší republiky.

Vytvořit na všech stupních a úrovních takové ovzduší je jedním ze základních předpokladů realizace a rozvinutí všech zásadních závěrů pléna ÚV KSČ. Toho si byli členové pléna ÚV KSČ svým způsobem vědomi, proto také po šestidenní diskusi přijali v závěrečné rezoluci zásadu o nutnosti dalšího rozvíjení otevřené výměny názorů při naplňování nových úkolů, „... k čemuž musí všichni funkcionáři vytvořit podmínky. Vlastností komunisty je vřelý, soudružský vztah k člověku, pozornost a vnitřní zájem o potřebách svých spolupracovníků. Kolektivnost stranického vedení pomáhá stmelovat nadání, znalosti a zkušenosti lidí v kolektivní rozum strany.“

Velmi důležité je dále to, že v uváděné myšlence z dopisu starých komunistů je vyjádřeno něco velmi podstatného z ohlasu na výsledky prosincového a lednového pléna ÚV KSČ — jak mezi komunisty, tak i ostatními občany.

Shrnout bohatství kritických zamyšlení i závažných podnětů z právě probíhajících velkých aktivít i schůzí početné malých organizací je nad síly jednotlivce a rozsah jednoho článku.

Rád bych zdůraznil, že přístup k uváděným otázkám na probíhajících aktech je zásadní, velmi často hluboce teoreticky podložený a naplněný smyslem pro reálné řešení problémů.

„Bez podstatných informací o životě a problémech strany a společnosti nemůže být potřebná aktivita.“